

DE WAARDE VAN SOLIDARITEIT

OVER HET DRAAGVLAK VOOR HERVERDELING IN HET COLLECTIEF PENSIOEN

Wim van Oorschot
Centrum voor Sociologisch Onderzoek / EDAC
KU Leuven
Pensioenfederatie, 7 november, 2013

STELLING

“Het solidaire Collectieve Pensioen staat onder druk,
en dat is jammer...”

STELLING

“Het solidaire Collectieve Pensioen staat onder druk,
en dat is jammer...”

Is dit zo?

Collectief Pensioen (CP)

Doorsnee-systeem: doorsnee-premie, doorsnee-opbouw

CP ONDER DRUK?

Ja, want de maatschappelijke context is veranderd

- uniformiteit in arbeidsloopbanen en levenslopen is weg
- vergrijzing
- moderne werknemer heeft meer informatie en is mondiger

IS DAT JAMMER?

Wat zijn eigenlijk de voordelen van het CP?

- van het verplichtend karakter
- van het herverdelend karakter

Het verplichtend karakter

Het paternalistisch argument

- individuen maken verkeerde beslissingen

Efficiënt en effectief

- lagere uitvoeringskosten
- beter resultaat voor allen: door risicodeling en professionele belegging

Daarnaast ook **spin-off** effect: beperken concurrentie tussen oude en jonge werknemers/bedrijven

Het verplichtend karakter

De voordelen ervan zijn goed uit te leggen,
het draagvlak hiervoor lijkt niet zo'n probleem

Het herverdeld karakter

Mooie principiële waarden

- ‘draagt elkanders lasten’
- ‘helpt elkander’

Het herverdelend karakter

Mooie principiële waarden

- ‘draagt elkanders lasten’
- ‘helpt elkander’

Maar *beyond the principles?*

Wie draagt eigenlijk wiens lasten ... Wie helpt wie?

En wat is daarvan het draagvlak?

Wat is het draagvlak voor herverdeling?

HERVERDELING veronderstelt altijd 2 acties

1. Vergaren
2. Uitdelen

VERGAREN

Motieven om bij te dragen aan collectief belang

- Empathie
- Morele plicht
- Welbegrepen eigenbelang

Waarom bereid SZ premies te betalen?

% (helemaal) eens

	NL 1995	Belgie 2001	NL 2006
Betalen SZ premies is verplicht, maar ik doe het ook omdat ...			
<i>Eigenbelang</i> ...het me verzekert van een uitkering als ik die zelf nodig heb	82	83	85
<i>Morele plicht</i> ...het een morele plicht is tegenover de zwakkeren in de samenleving	64	58	65
<i>Affectie</i> ...ik persoonlijk meevoel met het lot van uitkeringsgerechtigden	42	45	38

UITDELEN

Aan de 'juiste' mensen

... imago's van *deservingness* ('hulpwaardigheid')

... op basis van *deservingness*
criteria

- behoefteigheid
- persoonlijke verantwoordelijkheid / eigen schuld
- identiteit
- wederkerigheid

VOORBEELD: verwachte rangorde in *deservingness*

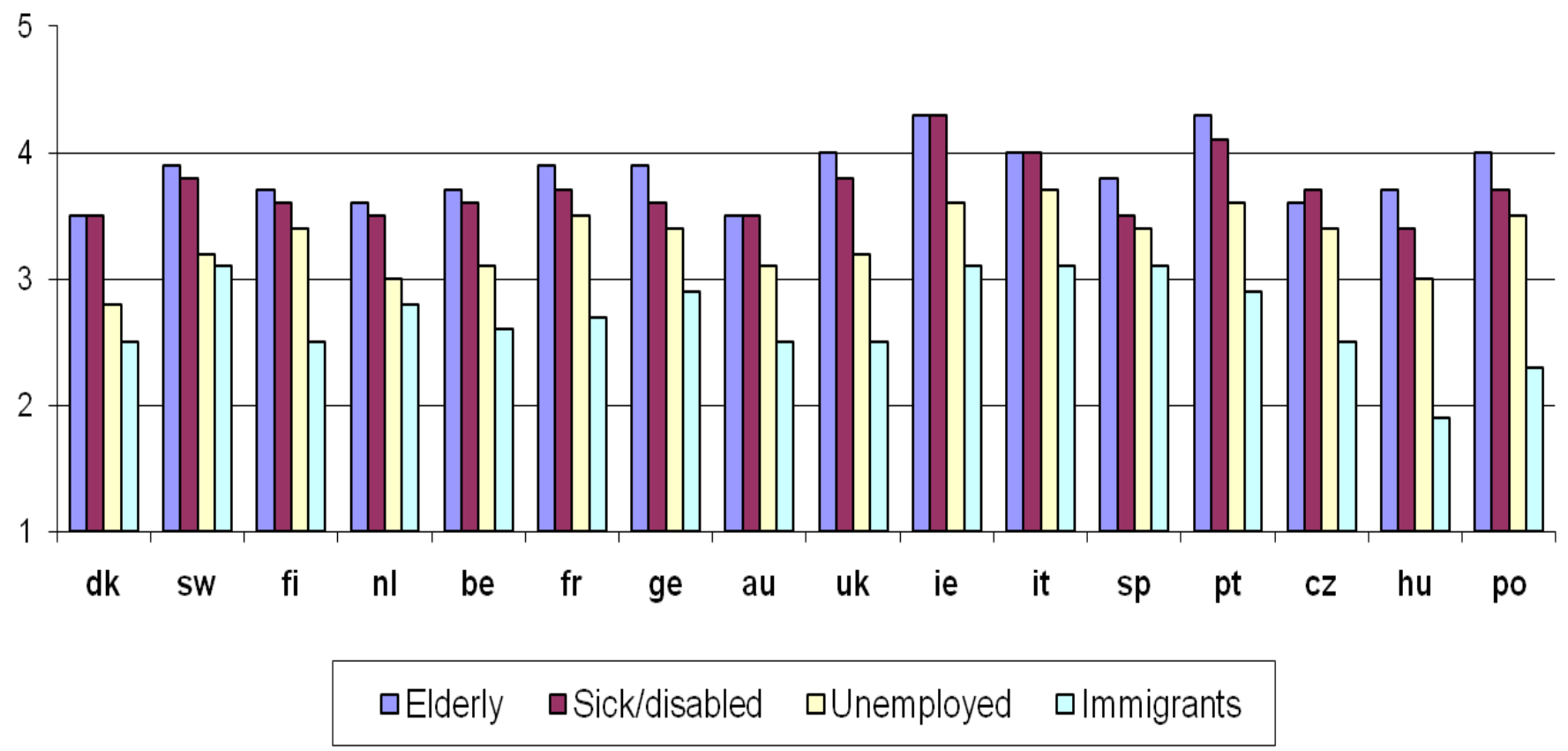
	Ouderen	Arbeidson- geschikten	Werklozen	Migranten
Behoeftigheid	++	++	+/-	+
Verantwoordelijkheid/ schuld	++	++	+/-	+/-
Identiteit	++	+	+	-
Wederkerigheid	++	+	+/-	-

VOORBEELD: verwachte rangorde in *deservingness*

	Ouderen	Arbeidson- geschikten	Werklozen	Migranten
Behoeftigheid	++	++	+/-	+
Verantwoordelijkheid/ schuld	++	++	+/-	+/-
Identiteit	++	+	+	-
Wederkerigheid	++	+	+/-	-

Deservingness rank order by country (national averages)

Tussentijdse conclusie

Draagvlak van herverdeling in CP is afhankelijk van de antwoorden die mensen geven op de volgende twee vragen

Vraag 1. Bijdragen

Is de verlangde bijdrage op termijn in mijn eigen belang?

Vraag 2. Uitdelen

Wordt mijn bijdrage intussen mede besteed aan de juiste mensen?

Tussentijdse conclusie

Draagvlak van herverdeling in CP is afhankelijk van de antwoorden die mensen geven op de volgende twee vragen

Vraag 1. Bijdragen

Is de verlangde bijdrage op termijn in mijn eigen belang?

Vraag 2. Uitsluiten

Wordt mijn bijdrage intussen mede besteed aan de juiste mensen?

WELKE ANTWOORDEN ZOULDEN WE KUNNEN VERWACHTEN?

DRAAGVLAK voor HERVERDELING CP

Vraag 1. Bijdragen

Is de verlangde bijdrage op termijn in mijn eigen belang?

“Ja”

DRAAGVLAK voor HERVERDELING CP

Vraag 1. Bijdragen

Is de verlangde bijdrage op termijn in mijn eigen belang?

“Ja”

Vraag 2. Uitsluiten

Wordt mijn bijdrage intussen besteed aan de juiste mensen?

...wat is de verwachte *deservingness* van de winnaars van de herverdelingen die plaatsvinden binnen het CP?

...wat is de verwachte *undeservingness* van de verliezers?

DRAAGVLAK voor HERVERDELING CP

Winnaars en verliezers van herverdeling in CP als gevolg van:

- **‘Kanssolidariteit’**
eigen aan elke verzekering
- **‘Subsidiërende solidariteit’**
door afwijken van logica van private verzekering
(bv: doorsnee premie, doorsnee opbouw)

“Op grond van welk criterium vindt U de herverdeling van X naar Y gerechtvaardigd?”

“SUBSIDIËRENDE SOLIDARITEIT”	BEHOEFTE	SCHULD	IDENTITEIT	WEDERKERIGHEID
alleen > gehuwd (bij NP)				
gezond > arbeidsongeschikt	+	+	0	+/-
werkend > werkloos				
jonge > oude werkende				
vroegere - > latere toetreders	0	-	0	-
vroegere - > latere uittreder				
vroegere - > latere carrière-maker				
vroegere - > latere deeltijd werker				

“Op grond van welk criterium vindt U de herverdeling van X naar Y gerechtvaardigd?”

“SUBSIDIËRENDE SOLIDARITEIT”	BEHOEFTE	SCHULD	IDENTITEIT	WEDERKERIGHEID
bedrijf X > bedrijf Y				
bufferinleggers > - gebruikers				
collectieve > aanvullende producten				
actief < > post-actief				
generatie X > generatie Y				

“Op grond van welk criterium vindt U de herverdeling van X naar Y gerechtvaardigd?”

“KANSSOLIDARITEIT” kortlevenden > langlevenden	BEHOEFTE	SCHULD	IDENTITEIT	WEDER KERIGHEID
man > vrouw				
lagere > hogere sociale klasse				
zwaar > licht beroep				
ongezonde > gezonde levensstijl				
kwade > goede genen				

“Op grond van welk criterium vindt U de herverdeling van X naar Y gerechtvaardigd?”

“KANSSOLIDARITEIT”	BEHOEFTE	SCHULD	IDENTITEIT	WEDERKERIGHEID
kortlevenden > langlevenden				
man > vrouw	0	+	0	0
lagere > hogere sociale klasse	-	+/-	0	0
zwaar > licht beroep	-	+/-	0	0
ongezonde > gezonde levensstijl	-	+/-	?	0
kwade > goede genen	0	+ ?	0	0

CONCLUSIES

1. Het verplichtend karakter van het CP lijkt minder problematisch dan het herverdelend karakter ervan
2. Het kan betwijfeld worden of alle herverdelingen binnen het CP een draagvlak hebben onder (post)actieven, indien ze ervan zouden weten

Dit geldt zelfs voor de ‘kanssolidariteit’

(Van der Lecq en Steenbeek (2006;274) “...veel solidariteit bestaat bij de gratie van onwetendheid”)

TER OVERDENKING

1. In deze tijd vereist het draagvlak voor het herverdelend karakter van het CP transparantie over feitelijke herverdelingen

2. Het draagvlak voor de 'kanssolidaire' herverdelingen - die ontstaan door verschillen in levensduur - lijkt problematischer dan men wellicht aanneemt

...een uitkering die geleidelijk afneemt bij het stijgen van de leeftijd van de gepensioneerde zou hier een oplossing kunnen bieden, d.w.z.:

....geen kansdifferentiatie aan de 'voorkant' (premie en opbouw), maar wel aan de 'achterkant' (pensioenuitkering)